

Αναβιώνει ο φιλελληνισμός !

Ο Γερμανός Καγκελάριος Olaf Scholz στην Αθήνα.

Τον φιλελληνισμό τον απαιτούμε, χωρίς να επαιτούμε, από τους Ευρωπαίους, ως ένδειξη ευγνωμοσύνης για την πολιτιστική κληρονομιά. Τον φιλελληνισμό τον χρειαζόμαστε από την ευρωπαϊκή οικογένεια, στην οποία ανήκομε, ως αλληλεγγύη για την προάσπιση των κοινών μας συνόρων. Τον φιλελληνισμό τον προσυπολογίζομε ως πολλαπλασιαστή ισχύος κατά του νέο-Οθωμανικού αναθεωρητισμού και άλλων παράλογων επιδιώξεων. Πού; Τόσο στα διπλωματικά “ανακτοβούλια” όσο και στο πεδίο της

σκανδάλης, αν απαιτηθεί.

Πώς όμως αυτός κηπεύεται και πώς θάλλει; Φαίνεται πως, οσημέραι, έχει αφεθεί στις πολιτικές δυνάμεις, όπως αυτές αντιλαμβάνονται αυτόν τον πολυδιάστατο παράγοντα, ανάλογα σε ποιο σημείο του φάσματος της ίριδος αυτό-τοποθετούνται. Πού είναι όμως η κοινή γνώμη, η Ακαδημαϊκή κοινότητα και η χορεία των διανοουμένων; Πρέπει να δεχθούμε ότι πρόκειται για μια εθνική διεργασία όπου όλοι μας χωράμε. Καθολική η ευθύνη.

“We have a systematic corruption, from top to the bottom”! Πρόκειται για δήλωση, κάποτε, κάποιου πρώην Έλληνα πρωθυπουργού στην έδρα της ΕΕ. Διερωτώμεθα, αποτελούν, άραγε, αυτές οι κρίσεις συνειδήσεως Ελλήνων αξιωματούχων θερμοκήπιο φιλελληνισμού; Ίσως ναι, αν στοχεύομε στην είσπραξη οίκτου και συμπάθειας για τις αδυναμίες μας, αντί επαίνου και αποδοχής για τις αρετές μας και τις δυνατότητές μας.

Ο 18^{ος} αιώνας, λοιπόν, είναι ο αιώνας του φιλελληνισμού, παρ’ όλο που οι ευρωπαίοι πολιτικοί ηγέτες, Λουδοβίκοι και λοιποί παρατρεχάμενοι, ακόμη και ο Μέγας Ναπολέων, αργότερα, μέχρι την ταπείνωσή του στο Αμπουκίρ, συμπεριφέρονται έως δουλόφρονα προς τον Σουλτάνο της Πόλης, και δείχνουν υπέρμαχοι της ακεραιότητας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Όμως οι ευρωπαίοι άνθρωποι του πνεύματος, έστω και με ψήγματα τυχοδιωκτισμού και αρχαιοθρίας, ανυπομονούν να επισκεφθούν την Ελλάδα που στενάζει κάτω από την τυραννία του Τούρκου.

Και ξεκινούν τα περιπετειώδη ταξίδια τους με σκοπό να γνωρίσουν την Ελλάδα του Ομήρου και του Ηρόδοτου, ονειρευόμενοι να ξαναβρούν τις αρχαίες θεότητες, να προσκυνήσουν στη Δήλο το λίκνο του Απόλλωνα, να θρηνησουν στον τάφο του Πρίαμου στην Τροία, και πιο δω οι Μυκήνες, αλλά, πάνω απ’ όλα, να θαυμάσουν την κοιτίδα του πολιτισμού, την πόλη της Αθηνάς με τα πολλά γλαύκα, και, εν κατακλείδι, να αγανακτήσουν με τον αμαθέστατο και άξεστο μουσουλμάνο που καταπατάει τις ελληνικές αρχαιότητες, με τον Έλληνα να πληρώνει υπάκουα τον φόρο της δουλείας. Και πού; Στη χώρα όπου τα εγχειρίδια είχαν τόσες φορές ακονιστεί για να πλήξουν την κάθε τυραννία. Οι σφαγές και οι δηώσεις συγκλονίζουν. Πολλές φορές θα διερωτηθούν, πόσοι Έλληνες έχουν απομείνει;

Μια αλυσοδεμένη γυναίκα, η Ελλάδα, στενάζει κάτω από τον οθωμανικό ζυγό. Γύρω της πένθιμα μνημεία των προμάχων της ελευθερίας, του Λυκούργου, του Μιλτιάδη, του Θεμιστοκλή, του Αριστείδη και του Επαμεινώνδα. Η σκλάβια γυναίκα ακουμπά στον τάφο του Λεωνίδα. Δίπλα, σ’ έναν βράχο είναι χαραγμένη μια αποστροφή του Βιργίλιου που παραπέμπει στο, “Ας γεννηθεί επί τέλους από την τέφρα ο εκδικητής”.

Επρόκειτο για μια σύνθεση στο εξώφυλλο ενός ταξιδιωτικού χρονικού. Είναι μια προμετωπίδα αρκετή να προβάλει το ελληνικό δράμα στην ευρωπαϊκή συνείδηση. Ναι, ήταν ο σπόρος του ευρωπαϊκού φιλελληνισμού. Ένα χρονογράφημα-λεύκωμα με εντυπωσιακή εσωτερική σύνθεση κειμένου και εικόνας έφεραν την ελληνική υπόθεση στο προσκήνιο. Μπήκε η υπόδουλη Ελλάδα στις αυλές, στα σαλόνια και στις καρδιές των Ευρωπαίων. Η υποδοχή και αποδοχή αυτού του έργου ήταν θριαμβική. Ήταν ένα ιερό κείμενο για τους Έλληνες. Μια γενναία πολιτική πράξη που θα αφύπνιζε συνειδήσεις και θα έστρεφε την προσοχή της Ευρώπης προς τον πάσχοντα ελληνικό λαό. Ναι, η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη, πλέον, αρχίζει να ενστερνίζεται το πάθος για την ελευθερία που συνέχει τους Έλληνες. Ενισχύεται η πίστη, ότι οι ραγιαδες μπορούν να αποσείσουν τον ζυγό της τυραννίας με τις δικές τους δυνάμεις. Μια νέα επανάσταση θα οδηγήσει στον ξεσκαλωμό τους.

Αναφερόμαστε στον είκοσι τετράχρονο Γάλλο, μετέπειτα Ακαδημαϊκό, Choiseul – Gouffier, ο οποίος το 1776, μετά τα οικτρά για τον ελληνισμό “Ορλωφικά”, αποφάσισε να περιηγηθεί ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο, ταξιδεύοντας με το πλοίο “Αταλάντη”. Μετά από μια δεκαετία θα εκδώσει το μνημειώδες έργο του για την Ελλάδα, “Grece”. Ο ίδιος, αργότερα, με εντολή του Λουδοβίκου ΙΣΤ΄ θα προσφέρει τις διπλωματικές του υπηρεσίες στην Κωνσταντινούπολη, από όπου θα επιδοθεί σε αρχαιοθηρικές ενασχολήσεις. Και όπως είπαμε με άλλη ευκαιρία (ανάρτηση, 2 Οκτ. 2022, “Ανεμνήσθημεν ημερών αρχαίων”) οι μετόπες του Παρθενώνα παρ’ ολίγον να καταλήξουν στο Μουσείο του Λούβρου, με δικές του πρωτοβουλίες. Δυο χρόνια μετά την Γαλλική Επανάσταση θα τοποθετηθεί πρεσβευτής της Γαλλίας στο Λονδίνο, αλλά αρνείται, παραμένει στην Πόλη και καταδικάζεται για αντεπαναστατική δράση και θαυμαστής του Λουδοβίκου. Θα ζητήσει καταφύγιο στη Ρωσία, όπου η Μεγάλη Αικατερίνη θα τον διορίσει μυστικοσύμβουλο.

Με συγκίνηση διαπιστώνει ο Γάλλος περιηγητής, ότι ο υπόδουλος Ελληνισμός δεν αφομοιώθηκε από τον κατακτητή. Παρατηρεί, ότι η Αυστρία, η Ρωσία και η Γαλλία έχουν να ωφεληθούν από μια ελεύθερη πολιτικά και οικονομικά Ελλάδα. Και με έμφαση θα προκαταλάβει τους επικριτές του γράφοντας:

“Αν με κατηγορούσε κάποιος ότι εκφράζω ευχές, σίγουρα άχρηστες, για την απελευθέρωση των Ελλήνων, θα καλούσα τον επικριτή μου να αναλογιστεί, τι υπήρξε στο χώρο της πολιτικής η Ελλάδα, από τους πρώτους δημογέροντες της Πελοποννήσου ως την Αχαική Συμπολιτεία. Τι υπήρξε στο χώρο του πνεύματος, από τον Όμηρο ως τον αιώνα του Αλέξανδρου. Τι υπήρξε η Σπάρτη, από τον Λυκούργο ως τον Κλεομένη και η Αθήνα, από τον Σόλωνα ως τη μάχη της Χαιρώνειας. Έτσι θα συγχωρούσε την ευχή μου να γεννηθούν αντάξιοι άντρες στην πατρίδα του Σωκράτη, του Πλάτωνα και τόσων άλλων. Και αν κάποιος από τους αναγνώστες μου έχει ταξιδέψει στην Ελλάδα με τον όμορφο ουρανό και τα ευλογημένα χώματα, αν πρόσεξε τον χαρακτήρα αυτού του λαού και τις αρετές του, αν δέχτηκε την πανάρχαια και τόσο συγκινητική φιλοξενία, αν ένοιωσε την σπαρακτική αντίθεση ανάμεσα στην αρχαία δόξα και τη σημερινή ταπείνωση, θα κραυγάσει μαζί τους και μαζί μου: Exoriare aliquis . . . Ας γεννηθεί επί τέλους . . .” . Ναι, ένα φλογερό φιλελληνικό μανιφέστο!

Τη γενική πεποίθηση της κοινής γνώμης εκεί στην Εσπερία, με τη συμβολή των μάχιμων φιλελλήνων, τότε, λίγο πριν ανατείλει ο 19^{ος} αιώνας, μας την δίνει παραστατικά ένας άλλος Γάλλος περιηγητής, “Η Οθωμανική κυβέρνηση, κολοσσός άμορφος με πήλινα πόδια, είναι έτοιμη να σωριαστεί. Και η Ελλάδα, που συνθλίβεται από το αβάσταχτο βάρος της τυραννίας, δεν θα αργήσει, κατά τα φαινόμενα, αν όχι να ξαναποκτήσει την παλιά της δόξα, τουλάχιστον να συντρίψει τις αλυσίδες της και να καταλάβει τη θέση που της ταιριάζει ανάμεσα στα έθνη”. Εν κατακλείδι, το φιλελληνικό μήνυμα ήταν, ότι οι Έλληνες δεν είχαν εκφυλιστεί ολότελα κάτω από τη μακραίωνα δουλεία, ότι διαθέτουν εθνική συνείδηση και ότι βρίσκονται σε πνευματική εγρήγορση.

Όμως, υπάρχουν και εξαιρέσεις. Εξαιρέσεις που έρχονται σε κατάφωρη αντίθεση με τα φιλελληνικά μηνύματα των Ευρωπαίων περιηγητών. Είναι κυρίως οι φιλότουρκοι Ευρωπαίοι πρεσβευτές και πρόξενοι που υπηρετούν στα μεγάλα κέντρα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και δυσφημούν τον νέο Ελληνισμό. Αλλά η περίπτωση του Γερμανού καθολικού φιλοσόφου Cornelius de Pauw είναι ξεχωριστή. Θα εκδώσει ένα κείμενο με τίτλο, “Φιλοσοφικές έρευνες περί Ελλήνων”, το οποίο γέμει από άγριο ανθελληνισμό, μαζί με υβριστικούς και συκοφαντικούς χαρακτηρισμούς και ανεδάφικες προκαταλήψεις. Χωρίς ποτέ να έχει επισκεφτεί την Ελλάδα, παρακαλώ! Να τι έγραφε:

“Είναι αδύνατο να περιγράψει κανείς σε ποια εξαχρείωση έχουν περιπέσει οι Έλληνες, κι’ αυτό από δικό τους λάθος. Γιατί οι Τούρκοι, που τους άφησαν όλα τους τα μοναστήρια, δε θα σκέφτηκαν ποτέ να τους αφαιρέσουν τα σχολεία, αν εκείνοι ήθελαν να τα κρατήσουν . . . Οι Έλληνες αποτελούν ένα θλιβερό άχθος αρούρης (βάρος της γης). Είναι η κατασχύνη των προγόνων τους. Καταπατούν τους τάφους τους χωρίς καν να τους γνωρίζουν. Η αμάθεια και η δεισιδαιμονία είναι τόσο βαθιά ριζωμένες, ώστε καμιά ανθρώπινη δύναμη δεν θα μπορούσε να τις ξεριζώσει . . . Αν οι νεότεροι Έλληνες πετύχαιναν την ανεξαρτησία τους, η πρώτη χρήση πολιτικής ελευθερίας τους θα ήταν να επιχειρήσουν έναν θρησκευτικό πόλεμο, όπου οι ορθόδοξοι και οι σχισματικοί θα σφάζονταν για νοήματα και λέξεις που δεν ξέρουν καν να προφέρουν”. . . Μωρ’ τι μας λες!

Οργή καταλαμβάνει τον Αδαμάντιο Κοραή διαβάζοντας, αργότερα, τον, με ανήκουστη σκληρότητα, υβριστή του ελληνικού γένους, και θα γράψει, “Πρέπει να κλείσουν τα στόματα των εχθρών του καταφρονημένου γένους ημών και μάλιστα του τρισκατάρατου Παΐιου, τον οποίον οσάκις ενθυμούμαι σεληνιάζομαι. Καταγίνομαι με ένα σύγγραμμα με το οποίο έχω σκοπό να τρίψω το αναιδές πρόσωπο αυτού του Γερμανού σοφιστή για τις φρικώδεις συκοφαντίες κατά του δυστυχούς γένους των Γραικών και να τον πληροφορήσω, ότι στο τέλος του 18^{ου} αιώνα, μετά δεινήν αιχμαλωσία τεσσάρων σχεδόν εκατονταετηρίδων ευρίσκονται ακόμη Γραικοί να ανασκευάσουν τις θεωρίες ενός τερατολόγου δήθεν διανοούμενου”. Όταν θα κυκλοφορήσει η πραγματεία αυτή του Κοραή, ο Pauw θα έχει πεθάνει. Θα τη διαβάσει, πάντως, άλλος συμπατριώτης του, ο Γερμανός γιατρός Weikard, ο οποίος έγραφε σε βιβλίο του, που μεταφράστηκε στις περισσότερες ευρωπαϊκές γλώσσες, ότι “Οι αρχαίοι Έλληνες έδωσαν αθάνατα πολιτιστικά έργα επειδή έπιναν πολύ κρασί, ενώ οι σύγχρονοι Έλληνες αποβλακώθηκαν επειδή οι Τούρκοι φρόντισαν να ξεριζώσουν τα αμπέλια τους”! Αλλά το φιλελληνικό ρεύμα όλο και φουσκώνει, και τις παραμονές της Επανάστασης θα μνηθεί περίτεχνα από τον Βύρωνα, τον Πούσκιν και τον Σέλλεϋ, ενώ πολλοί θα είναι εκείνοι που θα σπεύσουν με το χέρι στη σκανδάλη να συνδράμουν και ίσως να θυσιάσουν για την εθνική υπόθεση.

Βέβαια, μετά τα προηγηθέντα θλιβερά και καταθλιπτικά σε κάποιο βαθμό, τη διάθεση θα μας τη φτιάξει ο αθεράπευτα αρχαιολάτρης James Dallaway, εφημέριος και γιατρός της αγγλικής πρεσβείας στην Κωνσταντινούπολη, στα μέσα της δεκαετίας του 1790, ο οποίος, εκτός των άλλων, πλέκει το εγκώμιο στον Έλληνα έμπορο της εποχής και αφιερώνει ένα κεφάλαιο του χρονικού του στη νεοελληνική γλώσσα και κλείνει με ένα ερωτικό ποίημα, το οποίο, όπως γράφει, “Μου το έδωσε ένας Έλληνας, γνωστός για τη μόρφωσή του και την καλλιέργειά του”. Αμ' πώς!

«Πάντα λέγεις να ελπίζω, πάντα λες να καρτερώ,

Την ελπίδα να μην κόψω, στο εξής θε να χαρώ.

Και μου τάξεις πως αφεύκτως θε να φθάσω στο σκοπό

Κι' ότι πρέπει νάβρεις τρόπο να μου πεις το σ' αγαπώ.

Πάντα είμαι με την πίστη, πάντα είμαι σταθερός,

Το εγνώριζες ως τώρα, σου το έδειξε ο καιρός.

Συλλογίσου το ωστόσο κι αποκρίσου φανερά,

Και ειπέ μου το σκοπό σου και το τέλος καθαρά.

Και ειπέ μου, και σε θέλω, σ' αγαπώ με την καρδιά».

Herr Olaf Scholz, herzlich willkommen. Προσδοκούμε στις φιλελληνικές σου πρεσβείες εκεί στην Εσπερία. Και να μη σου διαφεύγει, ότι η Ελλάδα είναι μικρή σε έκταση χώρου, αλλά απέραντη σε βάθος χρόνου. Ακούμπα κι εσύ στα μάρμαρα του παρελθόντος και ψέλλισε, η αναγεννημένη Ελλάδα είναι στις καρδιές όλων των Ευρωπαίων και δικαιούται σεβασμού.

26 Οκτωβρίου 2022. Δημήτρη, Δήμητρα, Χρόνια Πολλά!

Γρηγόριος Δημ. Νούσιας – Αεροπόρος.